

SĂRĂCIA – FACTOR DETERMINANT AL MIGRĂRII FORȚEI DE MUNCĂ

Nelly FILIP, dr. conf. univ., ASEM,
Natalia BRANAȘCO, drd, lector univ., USB
catedra Economie și Management

La migration du travail est un des plus dynamiques flux migratoires du monde stimulé par la situation économique précaire et par les conditions de la marché du travail dans certains pays, d'où fait partie et la République Moldavie. A présent, ce type de migration a une grande ampleur, contenant tous les pays du monde. Le phénomène de la migration du travail se caractérise par la flexibilité, le dynamisme, la réaction rapide à la conjoncture de la marché de la consommation et par la politique d'état.

En Moldavie le problème de l'émigration est assez grave et dans la majorité des cas c'est, vraiment, à cause de la pauvreté et du chômage.

Noțiunea de sărăcie este definită ca fiind „privarea populației, sau a anumiților categorii de populație, de bunăstare”; altfel spus, sărăcia presupune un nivel de trai scăzut sau chiar neasigurarea condițiilor minime de trai [1].

Sărăcia este un fenomen multidimensional, deoarece ea este determinată de privarea de resurse materiale și accesul la serviciile de bază (sănătate, educație, învățământ ș.a.). Acest fenomen presupune absența egalității între diferite categorii de populație, încălcarea unor drepturi fundamentale ale omului. De asemenea, sărăcia înseamnă creșterea criminalității și violenței, libertate redusă de alegere și de acțiune, absența controlului asupra propriei vieți.

Fenomenul sărăciei este un important element al oricărei societăți, atât trecut în istorie, cât și contemporan. Sărăcia se întâlnește inclusiv și în țările bogate. Dar, în viitor, prin armonizarea dezvoltării social-economice, este posibilă învingerea sărăciei în baza asigurării fiecărui cetățean un nivel de viață garantat, ce ar corespunde atât consumului rațional garantat a tuturor tipurilor de bunuri (de pe pozițiile sănătății psihice și fizice), cât și parametrilor ce evidențiază demnitatea omenească.

Fenomenul sărăciei are o serie de caracteristici:

- 1) Evaluarea economică a sărăciei, exprimată în sistemul indicatorilor economici a nivelului de trai al populației, cărei îi corespunde fenomenul sărăciei economice.
- 2) Evaluarea socială a sărăciei, ce se evidențiază în complexul indicatorilor sociali ai sărăciei și cărei îi corespunde fenomenul sărăciei sociale.
- 3) Evaluarea social-economică a sărăciei, sintetizând în sine măsurarea ei socială și economică și cărei îi corespunde fenomenul sărăciei social-economice.
- 4) Evaluarea spiritual-culturală și psihologică a sărăciei, ce se exprimă în parametrii spirituali, culturali și psihologici, care se atribuie păturilor sărace ale populației. În acest caz putem evidenția fenomenul sărăciei spiritual-culturale și psihologice.
- 5) Evaluarea politică a sărăciei, ce se exprimă în identificarea participării actuale sau potențiale a păturilor sărace ale populației în viața politică a societății și statului. În acest caz se evidențiază fenomenul sărăciei politice.
- 6) Evaluarea politico-economică a sărăciei, ce se efectuează pe baza parametrilor interacțiunii politicii și economiei în privința sărăciei, și cărei îi corespunde fenomenul sărăciei politico-economice.
- 7) Evaluarea social-politică a sărăciei, ce unește evaluarea ei socială și politică și cărei îi corespunde fenomenul sărăciei social-politice.
- 8) Evaluarea sistemică a sărăciei, ce integrează în sine toate evaluările particulare ale sărăciei și căreia îi corespunde fenomenul sărăciei sistemice [2].

Se evidențiază două componente de bază ale sărăciei: 1) sărăcia, ca un nivel scăzut de consum al diferitor bunuri materiale, spirituale ș.a.; 2) sărăcia, ca un nivel scăzut al productivității muncii și eficienței.

Dintr-un astfel de punct de vedere, un om cu un consum destul de bogat, poate fi foarte sărac în productivitate, neavînd capacități nu numai în vreun domeniu social-util, dar și pentru o muncă elementară. Persoana poate fi săracă în plan material, dar foarte bogată din punct de vedere spiritual, cultural. Deseori se întîlnește situația inversă. Persoanele bogate în plan material se deosebesc prin sărăcie din punct de vedere instructiv, spiritual, cultural.

Țările sărace ale lumii se deosebesc după cauzele și structura sărăciei. Toate țările sărace, necătfînd la specificul lor cultural-istoric, mediul natural ș.a. se împart în două grupe mari.

Grupa A include țările sărace atît în planul consumului de bunuri, cît și în planul parametrilor calitativi ai forței de muncă. La acest grup se referă țările sărace din Asia, Africa, America Latină.

Grupa B include țările sărace în planul consumului de bunuri, dar bogate în planul parametrilor calitativi ai forței de muncă. Aici drept exemplu poate servi Japonia din perioada postbelică, cînd nivelul scăzut de viață al populației se compensa cu caracteristicile calitative înalte ale forței de muncă – hărnicie, disciplină, dăruire de sine, unire și susținere reciprocă. Aceste calități i-au permis Japoniei să săvîrșească „miracolul economic”: nu numai să învingă sărăcia, dar și să devină una dintre cele mai bogate țări ale lumii.

Unele țări, așa ca Brazilia, Argentina, Cili, India ocupă o poziție intermediară între cele două grupe.

Țările sărace din grupa B sînt capabile, printr-o mare mobilizare a resurselor interne și promovarea unei politici economice eficiente în interesele național-statale, singure să învingă sărăcia.

Țările sărace din grupa A nu pot să scape independent de sărăcie. Numai cu ajutorul țărilor dezvoltate și organizațiilor mondiale ele ar putea învinge sărăcia. Dar acest ajutor întîrzie, de aceea în ultimele decenii prăpastia dintre țările bogate și cele sărace se mărește tot mai mult.

Din datele tabelului ce urmează este posibilă analiza situației economice a unor țări.

Tabelul 1. Nivelul de sărăcie în unele țări din Europa și Asia Mijlocie

Țara	PIB pe cap locuitor, USD, prin paritatea puterii de cumpărare, 2002	Nivelul sărăciei (în %)	Coefficientul inegalității Gini
Albania	4830	17	0,276 (1996)
Armenia	3120	12,8	0,379 (1998)
Georgia	2260	2	0,389 (2000)
Kîrgîstan	1620	2	0,290 (2001)
Moldova	1470	22	0,403 (2004)
Tagichistan	980	10,3	0,347 (2000)
Ucraina	4870	2,9	0,290 (1999)
România	5830	2,1	0,303 (2000)

(Sursa: Programul de Dezvoltare a ONU și a Băncii Mondiale)

Analizînd acest tabel, considerăm că Republica Moldova nu este unica țară săracă din regiune, dar totuși ea „bate recordul” sărăciei.

Ca fenomen de masă, sărăcia este determinată de insuficiența veniturilor, care ar asigura satisfacerea nevoilor esențiale și de vulnerabilitatea în fața crizelor economice, politice, naturale. Cea mai importantă sursă de venit a păturilor sociale este remunerarea muncii. Deci, se stabilește o legătură directă între nivelul de sărăcie și cantitatea de muncă depusă. Aceasta, la rîndul său, este influențat de nivelul de dezvoltare economic a țării respective, deoarece cu cît nivelul de dezvoltare economică a țării este mai ridicat, cu atît și remunerarea muncii este mai mare și ponderea păturilor sărace este mai redusă.

Ca factori ai sărăciei pot fi și nerespectarea drepturilor omului, promovarea de către instituțiile statale a discriminărilor de ordin politic, economic, social, abuzurile, corupția.

Sărăcia nu a ocolit nici Republica Moldova. Ratele ei au început a crește odată cu accentuarea fenomenelor negative din anii '90 – inflația, șomajul, polarizarea veniturilor, reducerea puterii de cumpărare a populației. Indicatorii sănătății au manifestat o scădere continuă, speranța de viață a diminuat, rata mortalității infantile a atins nivel de două ori mai mare în comparație cu celelalte țări europene.

Moldova este o țară săracă, cu economie preponderent agrară, industrie slab dezvoltată, un nivel redus de investiții și o rată înaltă a șomajului. Sărăcia în Republica Moldova are aceleași caracteristici ca și în alte țări din regiune. Ca în multe țări aflate în perioada de tranziție, sărăcia în Republica Moldova cuprinde: un nivel scăzut de venituri, consum și ocupare a populației; insuficiență în alimentație sau calitatea ei scăzută; starea nesatisfăcătoare de sănătate; participarea limitată în luarea deciziilor; lipsa resurselor proprii pentru a-și ridica nivelul vieții.

Determinată de situația sa geografică și geopolitică, Moldova a simțit și simte în continuare influența factorilor, ce înrăutățesc problema sărăciei: criza economică regională, calamități naturale, inclusiv secetă; instabilitatea socială și politică, diviziunii teritoriale și frica cetățenilor în fața zilei de mâine, ce este legată de evenimentele din trecutul apropiat din istoria țării.

Structura și componența sărăciei în Moldova corespunde cu profilul sărăciei din alte țări cu economie de tranziție. Profilul sărăciei într-o mare măsură este determinat de factori economici și, parțial, de factori demografici, cei mai principali din care ar fi productivitatea mică a muncii în sectorul agrar, instabilitatea economiilor regionale, șomajul în masă, îmbătrânirea populației, pensii mici și indemnizații sociale; diferența mare în remunerare din sectorul economic.

Sărăcia nu este răspândită uniform între locuitorii orașelor mari și mici și celor din localitățile rurale. Cel mai frecvent sărăcia este răspândită în orașele mici (53,2%), puțin mai căzută în localitățile rurale (45,1%) și cea mai mică în orașele mari (16,5%). O așa diferențiere teritorială a răspândirii sărăciei e condiționată, în principal, de situația economică a acestor localități.

În anii de criză au suferit mai ales economiile orașelor mici, care, de obicei, depindeau de activitatea citorva întreprinderi. Închiderea acestor întreprinderi a dat naștere unui șomaj în masă. O dezvoltare insuficientă a infrastructurii încetinește atragerea investițiilor și ridicarea economiilor mai multor orașe mici, ceea ce condiționează un număr mare de săraci. Răspândirea mare a sărăciei în localitățile rurale este condiționată de productivitatea mică a muncii în agricultură și veniturile mici ale lucrătorilor din sectorul agrar.

Orașele mari și-au păstrat și și-au mărit avantajele legate de diferențierea în structura producției, infrastructura dezvoltată și sfera de servicii. Locuitorii orașelor mari dețin mai multe posibilități de a se încadra în câmpul muncii, de recalificare, deschiderea afacerii proprii. De aceea riscul și nivelul de sărăcie aici este cu mult mai mic decât în celelalte localități.

Din numărul grupelor de vîrstă cei mai mult sînt afectați de sărăcie copiii și oamenii în etate. Cu cît mai mulți copii sînt în familie, cu atît este mai mare și riscul de a intra în categoria celor săraci. Sărăcia este răspândită mai ales printre copiii de la sate, ceea ce este condiționat de componența mai mare a familiei și de veniturile mici a gospodăriilor casnice.

E mare ponderea nivelului de sărăcie și printre persoanele mai în vîrstă de 60 de ani (43,7%). Principala cauză constă în pensiile, indemnizațiile și compensațiile mici.

Ca și în alte țări cu un sector mare agrar, în Moldova e răspândită sărăcia printre fermieri și lucrătorii din agricultură.

Bunăstarea este într-o mare dependență de nivelul de instruire. Frecvența sărăciei printre gospodăriile conduse de persoane cu studii superioare este de 13,3%, iar în cele conduse de persoane fără studii – 59,2%. De aceea dezvoltarea sistemului de învățămînt și ridicarea nivelului de instruire a populației va conduce la micșorarea riscului de răspîndire a sărăciei.

În stare de sărăcie se află mai mult de jumătate de șomeri (54,5%) și o mare parte a lucrătorilor sezonieri (46,5%).

Pierderea locurilor de muncă este legată de un risc foarte mare de a cădea în categoria săracilor. Șomajul în masă sau ocuparea parțială sînt cauzele principale ale nivelului înalt de sărăcie.

Republica Moldova este considerată o țară cu o populație înalt calificată. Anume din această cauză și din cauza că această forță de muncă este ieftină, zeci de firme din Italia, Germania, Turcia și din alte țări plasează oamenii la companiile din industria ușoară din Republica Moldova. Astfel, potrivit Ministerului Economiei, circa 80% din întreprinderile din industria ușoară produc în lohn, adică din materia primă a clientului, căruia îi livrează produsul final.

Însă dacă și în continuare nu se vor efectua investiții în piața muncii, calitatea forței de muncă va degrada. Un studiu privind sărăcia în Republica Moldova, realizat de PNUD, arată că eficiența investiției în capitalul uman este foarte mică, aproape de zero. Moldovenii primesc un salariu incomparabil mai mic decît în țările Uniunii Europene, însă muncesc anual cu 75-150 de ore mai mult decît angajații acestor țări. Din această cauză și a început forța de muncă să emigreze în căutarea locurilor de muncă mai bine plătite.

Nivelul de sărăcie în Republica Moldova și în alte țări ar trebui să fie un motiv de neliniște pentru Uniunea Europeană, ca și faptul, că migrarea și munca peste hotare va deveni un fenomen în masă.

Republica Moldova dă un exemplu uimitor: în 2002 nivelul oficial de șomaj era mai mare de 20%; 80% din populație trăiește la/sub limita sărăciei și 25% din populația activă lucrează peste hotare. Astfel, se pare că în loc de a importa capital pentru dezvoltarea economiei, țările est-europene exportă forța de muncă ieftină pentru a supraviețui.

Pentru Republica Moldova rezultatul principal al crizei a fost faptul, că s-a dat un puternic impuls migrației în masă a cetățenilor Moldovei peste hotare. În țară locuiește o forță de muncă bine instruită și destul de mobilă, care a reacționat la sărăcie și posibilitățile limitate de acasă printr-o emigrare în masă.

Fluxurile migratorii mari au început din anul 1994 și în anumite perioade s-a întetit, iar pe parcursul ultimilor ani tendințele migraționiste s-au pronunțat.

Nu putem estima cu exactitate numărul persoanelor aflate peste hotare în scopul muncii actuală, datorită caracterului clandestin al multora aflați peste hotare. Studiile existente ne oferă o informație foarte diferențiată și controversată. Departamentul de Statistică indică numărul de cca. 274000 cetățeni, iar sondajele sociologice – cca 600000 cetățeni, ceea ce este mult mai apropiat de adevăr.

Din statistica oficială, prezentată de către Departamentul Migrațiune, aflăm despre 6678 persoane angajate legal peste hotarele Republicii Moldova în anii 1993-2003, majoritatea fiind angajată în Israel. Potrivit datelor bilanței de plăți a Republicii Moldova, transferurile bancare ale emigranților din țara noastră au crescut foarte rapid: de la 2 mln. dolari SUA în 1995 la 109,8 mln. dolari SUA în 1999 și cc. 360 mln. dolari SUA în 2003, adăugînd și transferurile neformale cca. 40%. Republica Moldova ocupă locul doi în lume după Tonga din punct de vedere al transferurilor bănești, ca pondere în PIB venite de la cetățenii aflați în străinătate. În 2005 suma valutei repatriată de către moldoveni a atins cota de 27,1% din PIB-ul țării. Dar, cu părere de rău, acești bani nu ajung în sectorul productiv al economiei. Majoritatea banilor repatriați sînt utilizați în consumul menajelor, cca 12% sînt investiți în imobil, pămînt și studiile copiilor.

Consecințele exportului forței de muncă pentru Republica Moldova sînt destul de contradictorii. Pe de o parte, are loc slăbirea periculoasă a potențialului uman: emigrarea forței de muncă calificată și cu studii, influența negativă asupra natalității și sănătății. Pe de altă parte, ca un avantaj sînt transferurile bănești, asimilarea cunoștințelor și experiențelor noi, afluxul de capital și tehnologii în țară.

Toate studiile dovedesc următorul lucru, că dacă pe parcursul a trei ani migrantul nu revine acasă, șansele acestuia de a reveni și de a se integra scad simțitor. Ori, ceea ce remarcăm mai recent, este că foarte multe familie tinere plecate cîțiva ani în urmă, după legalizare, își iau și membrii familiilor. Cetățenii plecați nu sînt motivați să revină și să investească în economia națională. În primul rînd, sînt necesare de a fi promovate cît mai urgent politici și măsuri statale

care ar ridica nivelul de trai al populației, ar diminua sărăcia, în deosebi, a populației din zonele rurale; ar stabili politici în domeniul migrației; ar oferi locuri de muncă în țară și, principalul, crearea condițiilor pentru investiții productive și viabile.

BIBLIOGRAFIE

1. Bari I. Globalizare și probleme globale. București, 2001.
2. Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006), Chișinău, 2004.
3. Горшина Т. Социально-экономические аспекты бедности и пути её преодоления. Москва, 2002.